

3. Побудована нейромережева модель просторового аналізу динаміки зміни екологічної навантаженості ділянок ВДМ промислових центрів слугує для визначення параметрів, які за високої інтенсивності транспортних потоків на ВДМ та ТДК промислових центрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов, Г. Л., Макаров, А. В. Структурное моделирование сложных динамических систем. – Киев: Наук. Думка, 1986. – 162 с.
2. Люгер, Дж. Искусственный интеллект: стратегия и методы решения сложных проблем. Москва: Вильямс, 2003. – 467 с.
3. Назаров, А. В., Лоскутов А. И. Нейросетевые алгоритмы прогнозирования и оптимизации систем. – Москва: Наука и техника, 2003. – 124 с.
4. Тарасов, В. О., Герасимов, Б. М., Левін, І. О., Корнійчук, В. О. Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень: Теорія, синтез, ефективність. – Київ: МАКНС, 2007. – 279 с.
5. Нефёдова, Я. И., Лямзин, А. А., Мнацаканян, М. С. Управление транспортными потоками промышленных центров Донецкого региона // Вісник Донецької академії автомобільного транспорту. – № 1. – 2012. – С. 19–23.
6. Гайков, А. Р., Євсєєва, О. П., Баранов, О. В., Баранов В. Ю. Інтелектуальні транспортні системи в Україні // Вісник Нац. техн. ун-ту

«ХП»: Автомобіле- та тракторобудування. – № 9 (1052). – 2014. – С. 106–112.

REFERENCE

1. Baranov, H. L., Makarov, A.V. (1986). Strukturnoe modelyrovanye slozhnykh dynamicheskyykh system [Structural modeling of complex dynamic systems]. Kyiv, Naukova Dumka, 162.
2. Lyuher, Dzh. Iskusstvennyy intellekt: strategiya i metody resheniya slozhnykh problem [Artificial Intelligence: Strategy and Methods for Solving Difficult Problems]. Moscow, Vyl'yams, 2003, 467.
3. Nazarov, A. V., Loskutov, A. Y. (2003). Neyrosetevyye algoritmy prognozirovaniya i optimizatsii sistem [Neural network systems prediction and optimization algorithms]. Moscow, Nauka i tekhnika, 124.
4. Tarasov, V. O., Herasymov, B. M., Levin, I. O., Korniychuk, V. O. (2007). Intelektual'ni systemy pidtrymky pryynyattya rishen': Teoriya, syntez, efektyvnist' [Intelligent Decision Support Systems: Theory, Synthesis, Efficiency]. Kyiv, MAKNS, 279.
5. Nefodova, YA. I., Lyamzin, A. A., Mnatsakanyan, M. S. (2012). Upravleniye transportnymi potokami industrial'nykh tsentrov Donetskogo regiona [Management of Industrial Centers of the Donetsk Region]. Bulletin of the Donetsk Transport Academy, 1, 19–23.
6. Haykov, A. R., Yevsyeyeva, O. P., Baranov, O. V., Baranov, V. Yu. (2014). Intelektual'ni transportni systemy v Ukraini [Intelligent Transport Systems in Ukraine]. Bulletin of the National Technical University Kharkiv Polytechnic Institute: Automotive and Tractor Engineering, 9 (1052), 106–112.

УДК 621.43.019(035)

© В. В. Мерзжівський, ст. наук. співробітник;

© Ю. О. Пономарьова, перекладач I категорії (ДП «ДержавтотрансНДІпроект»)

DOI: 10.33868/0365-8392-2019-1-257-19-20

ГАЛЬМОВИЙ ЧИ ГАЛЬМІВНИЙ

© Valentyn Merzhivyskyi, Senior Research Officer; © Yuliya Ponomarova, Ist Category Translator (the State Enterprise «State Road Transport Research Institute»)

AUTOMOTIVE INDUSTRY DICTIONARY: “HALMOVYI” (“BRAKE”) OR “HALMIVNYI” (“BRAKING”)

Із метою вдосконалення національної терміносистеми в галузі та водночас для узгодження її з міжнародними термінами пропонуємо автотранспортній спільноті розпочати роботу над укладанням галузевого тлумачно-перекладного словника. Журнал «Автотранспорт України», як було зазначено в №1 (253) 2018 р., започаткував рубрику «Галузевий словник», під якою публікує розроблені нами визначення найбільш проблемних термінів українською мовою із зазначенням їх відповідників в інших мовах та з коментарями щодо їх утворення й сфери застосування.

Зауваги та пропозиції до проекту просимо надавати в редакцію на e-мейл: ikoranuysya@insat.org.ua з темою «Галузевий словник».

In order to improve the national terminology in the industry and simultaneously to coordinate it with international terms, we propose to the Ukrainian motor transport community to take part in compilation of specialized translation dictionary. The magazine “Avtoshliakhovyk Ukrainy”, as indicated in the No 1 (253) 2018, have opened a new section, “Automotive Industry Dictionary”, intended to publish our draft definitions of the most controversial terms in Ukrainian, with comments on their formation and scope and corresponding terms in other languages.

Please, send your remarks and ideas by email indicating “Automotive Industry Dictionary” in the subject line to: ikoranuysya@insat.org.ua.

Важливою складовою транспортного засобу є гальмівна система. Чи гальмова?

В Україні на позначення «сукупності пристроїв, призначених для здійснення гальмування» [1] застосовано складений термін, або терміносполуку,

«гальмівна система», але як залежне слово вживають і прикметник «гальмова» (наприклад, [2, 3]).

Гальмовий, за визначенням [4] – «прикметник до “гальмо”», гальмівний – «стосовний до гальмування [у знач. 2]» [4], а значення 2 «гальмування» подане як

Гальмова система; гальмівна система (Нд) – сукупність пристроїв, призначених для загальмовування та зупинки або утримання колісного транспортного засобу нерухомим	en fr ru	brake system système de freinage тормозная система
Гальмівний (-а, -е) (процес) – той, що стосується опису процесу гальмування або призначення (дії) складника виконувати лише гальмівну функцію	en fr ru	braking de freinage тормозной
Гальмовий (-а, -е) (об'єкт) – той, що стосується опису гальмової системи, її складників, їх функційної дії	en fr ru	brake de freinage тормозной

«2. Активна затримка діяльності нервових центрів або робочих органів (м'язів, залоз).» [4]. Наразі «гальмівний» як складову частину терміносполук використовують не лише у сфері фізіології, а й в інших сферах, де виникає потреба визначити процес, пов'язаний із гальмуванням. Наприклад: гальмівне випромінювання [5] – у сфері радіаційної безпеки, гальмівний канат [6] – стосовно підвісних канатних доріг.

У російській мові знайдемо лише один відповідник до «гальмовий» та «гальмівний» – «тормозной»: «тормозная система», «тормозной путь» тощо. В англійській мові маємо вибір між «brake» та «braking». «Brake» – «гальмо», іменник, але у позиції перед словом виступає як відносний прикметник («визначник-іменник»), що можна співвіднести за значенням із терміном «гальмовий». «Braking» – «той, що гальмує», дієприкметник, відповідає за значенням терміну «гальмівний». У США прийнято називати систему гальмування «brake system» (наприклад, [7]), в Європі – «braking system» [8]. У Франції проблему з прикметником обійшли за допомогою прийменникового звороту «le système de freinage» (букв. «система гальмування») [9].

Система гальмування залежно від предмета опису може мати прикметники такі, «що стосуються гальмової системи (її складників)», і такі, «що стосуються характеристик процесу (дії, якості) гальмування». Щоб не допускати колізій в законодавстві, нормативних документах, пропонуємо вживати терміносполуки «гальмова система», «гальмовий (-а, -е) (об'єкт)», «гальмівний (-а, -е) (процес)» як наведено у таблиці.

На прикладі терміносполуки «гальмовий/гальмівний шлях» [3] наведемо варіант міркувань щодо вибору між «гальмовий» та «гальмівний»:

Транспортний засіб із моменту задіяння гальмової системи до повної зупинки проходить певну відстань, «шлях». Виходячи з того, що сповільнення транспортного засобу відбувається в даному випадку завдяки дії гальмової системи, можна вважати, що «шлях» стосується саме «гальма» – гальмової системи. Тому виберемо «гальмовий шлях». У тому ж разі, якщо гальмова система не задіяна, а транспортний засіб зупиняється винятково через сили опору коченню коліс, що взаємодіють із «шляхом», відстань до повної зупинки можна назвати «гальмівним шляхом» (таким, що загальмував транспортний засіб).

ЛІТЕРАТУРА

1. Автотранспортні засоби. Гальмівні системи. Терміни та визначення: ДСТУ 2919-94. – [Чинний з 1996-01-01]. – Київ: Держстандарт України, 1995. – 20 с. – (Національні стандарти України).

2. Кисликов, В.Ф., Лущик, В.В. Будова й експлуатація автомобілів. – Підручник. – 6-те вид. – К.: Либідь, 2006. – 400 с.

3. Правила дорожнього руху, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п.

4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 1, 1970. – С. 27. – Режим доступу: sum.in.ua

5. Державні санітарні правила. Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України, затверджені наказом МОЗ України від 02.02.2005 № 54. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05>

6. Правила будови і безпечної експлуатації пасажирських підвісних канатних доріг, затверджені наказом Міністерство енергетики та вугільної промисловості України від 22.01.2014 № 49. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0264-14>.

5. § 393.40 Вимоги до гальмових систем// Розділ С «Гальма». – Частина 393. – Глава III. – Підрозділ 49 [англ.]. – Режим доступу: www.law.cornell.edu/cfr/text/49/393.40.

6. Правила ООН № 13 Єдині приписи стосовно затвердження типу пасажирських транспортних засобів щодо гальмування. – Режим доступу: www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/main/wp29/wp29regs/2018/R013hr4e.pdf

7. Правила ООН № 13 Єдині приписи стосовно затвердження типу пасажирських транспортних засобів щодо гальмування. [франц.] – Режим доступу: www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/main/wp29/wp29regs/2018/R013hr4f.pdf

REFERENCE

1. Derzhstandart Ukrayiny (1996). Avtotransportni zasoby. Hal'mivnyi systemy. Terminy ta vyznachennya: DSTU 2919-94 [Motorvehicles. Brakin systems. Terms and definitions]. Kyiv, 20 p.

2. Kyslykov, V. F., Lushchyk, V. V. (2006). Budova y ekspluatatsiya avtomobiliv [Construction and use of motor vehicles]. Handbook. Kyiv: Lybid, 400 p.

3. Pravyla dorozhnyoho rukhu [Traffic rules], approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers from October 10, 2001 No 1306. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п>.

4. Naukova Dumka (1970). Slovyk ukraïns'koyi movy [Ukrainian language dictionary]. Kyiv. Retrieved from <https://sum.in.ua>.

5. Derzhavni sanitarni pravyla. Osnovni sanitarni pravyla zabezpechennya radiatsiynoyi bezpeky [State sanitary rules. Basic sanitary rules for radiation safety], approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine from 02.02.2005 No 54. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0552-05>

6. Pravyla budovy i bezpechnoyi ekspluatatsiyi pasazhyr's'kykh pidvisnykh kanatnykh dorih [Rules for the construction and safe usage of the passenger cableways], approved by the order of the Ministry of Energy and Coal Mining of Ukraine from 22.01.2014 No 49. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0264-14>.

5. § 393.40 Required brake systems // Subpart C «Brakes». – Part 393. – Chapter III. – Title 49. Retrieved from <https://law.cornell.edu/cfr/text/49/393.40>.

6. UN Regulation No. 13-H Uniform provisions concerning the approval of passenger cars with regard to braking. Retrieved from <https://nece.org/fileadmin/DAM/trans/main/wp29/wp29regs/2018/R013hr4e.pdf>

7. Règlement ONU no 13-H Prescriptions uniformes relatives à l'homologation des voitures particulières en ce qui concerne le freinage. [UN Regulation No. 13-H Uniform provisions concerning the approval of passenger cars with regard to braking.] Retrieved from <https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/main/wp29/wp29regs/2018/R013hr4f.pdf>